

In het midden van de negentiende eeuw schreef Alexandre Dumas, beroemd om zijn avonturenromans als *De drie musketiers* en *De graaf van Monte-Cristo*, een opmerkelijk ander soort verhaal: *La Tulipe Noire*. Deze historische roman, gepubliceerd in 1850, speelt zich af in het Nederland van het rampjaar 1672. Tegen de achtergrond van politieke moorden, tulpenmanie en persoonlijke ambities vertelt Dumas het meeslepende verhaal van een man die droomt van schoonheid in een tijd vol geweld.

In Nederland verscheen al snel een vertaling van deze roman. In deze recente bewerking is de tekst gemoderniseerd, zonder het karakter van de oorspronkelijke vertelling te verliezen. Met oog voor zowel historische context als literaire kracht is deze editie bedoeld als een brug tussen klassiek en modern: een kennismaking met een meesterverteller, via een verhaal dat nog altijd betovert.

© 2025 Alexandre Dumas/GigaBoek

alle rechten voorbehouden

ISBN 9789085484981

ALEXANDRE DUMAS

De Zwarte Tulp

(grote letter)

Inhoud

1. Een dankbaar volk.....	7
2. De twee broers.....	14
3. De leerling van Johan de Witt.....	22
4. De moordenaars.....	31
5. De tulpenliefhebber en zijn buurman.....	40
6. De haat van een tulpenliefhebber.....	46
7. De gelukkige man ontmoet het ongeluk	52
8. Een inval.....	57
9. De familiecel	62
10. De dochter van de gevangenebewaarder	67
11. Het testament van Cornelius van Baerle.....	72
12. De executie	79
13. In het hoofd van één toeschouwer.....	83
14. De Dordtse duiven.....	88
15. Het kleine roosterraam	93
16. Meester en leerling.....	98
17. De eerste bol.....	102
18. Rosa's minnaar	107
19. Het meisje en de bloem	111
20. Wat er gebeurde in die acht dagen.....	115
21. De tweede bol.....	119
22. Het openen van de bloem.....	125
23. De rivaal	129

24. De Zwarte Tulp verandert van Meester	132
25. De voorzitter Van Systemen	136
26. Een lid van de Tuinbouwvereniging	140
27. De derde bol.....	146
28. De hymne van de bloemen	152
29. Van Baerle rekent af met Gryphus.....	156
30. Welke executie wachtte Van Baerle?.....	160
31. Haarlem.....	165
32. Een laatste verzoek	168
33. Conclusie	173

1. Een dankbaar volk

Op 20 augustus 1672 was de stad Den Haag – altijd zo levendig, zo netjes en zo keurig dat je zou denken dat het elke dag zondag was – met haar schaduwrijke park, haar hoge bomen die zich uitstrekten over gotische huizen, en haar grachten als grote spiegels waarin torenspitsen en bijna oosterse koepels weerspiegelden – die stad, hoofdstad van de Zeven Verenigde Provinciën, zwol in al haar aderen met een zwart-rode stroom van haastige, hijgende en rusteloze burgers. Ze rukten op naar het Buitenhof, gewapend met messen aan de gordel, musketten op de schouder of stokken in de hand. Daar bevond zich de gevangenis, een grimmig gebouw waarvan de tralievensters nog steeds zichtbaar zijn. Hier zat Cornelis de Witt opgesloten – broer van de raadpensionaris van Holland – op beschuldiging van een moordaanslag, ingebracht door de chirurgijn Tyckelaer.

Als de geschiedenis van die tijd – en vooral die van het jaar waarin ons verhaal begint – niet zo onlosmakelijk verbonden was met de twee genoemde namen, zouden de verklarende bladzijden die we hieraan vooraf laten gaan, misschien overbodig lijken. Maar we willen onze lezer – die goede, oude vriend, aan wie we op de eerste bladzijde altijd vermaak beloven en aan wie we dat naar vermogen proberen te geven – direct duidelijk maken dat deze uitleg even

onmisbaar is voor het begrip van ons verhaal als voor het begrijpen van de grote gebeurtenis waarop het gebaseerd is.

Cornelis de Witt – ruwaard van Putten, dat wil zeggen dijkgraaf, oud-burgemeester van Dordrecht (zijn geboortestad), en lid van de Staten van Holland – was negenenveertig jaar oud toen het Nederlandse volk, dat de republiek moe was, plotseling een vurige genegenheid opvatte voor het stadhouderschap. Dat ambt was in Holland afgeschaft bij het 'Eeuwig Edict' dat Jan de Witt aan de Verenigde Provinciën had opgelegd.

Zoals zo vaak identificeerde de publieke opinie, in haar grillige vlucht, een abstract principe met concrete personen. De twee broers De Witt werden in de ogen van het volk de belichaming van de Republiek: deze 'Romeinen van Holland' hadden zich met onwrikbare trouw verbonden aan vrijheid zonder losbandigheid, en welvaart zonder verspilling. Daartegenover stond het sobere, bedachtzame beeld van de jonge prins Willem van Oranje, symbool van het herstelde stadhouderschap.

De broers De Witt stonden sympathiek tegenover Lodewijk XIV van Frankrijk, wiens morele invloed en materiële macht Europa diep hadden geraakt. Holland had dat gevoeld tijdens de wonderbaarlijke veldtocht aan de Rijn, die

binnen drie maanden de macht van de Republiek leek te breken.

De Nederlanders hadden lang een diepe afkeer van Lodewijk XIV gekoesterd – een afkeer die zij vaak via Franse vluchtelingen ventileerden. Maar de broers De Witt moesten niet alleen deze nationale afkeer weerstaan, maar ook de moedeloosheid van een verslagen volk dat hoopte op redding door een nieuwe leider.

Die nieuwe leider was Willem van Oranje, zoon van Willem II en kleinzoon van Henriëtta Stuart, dochter van de Engelse koning Karel I. Hij was de man van wie het volk verwachtte dat hij opnieuw stadhouder zou worden. In 1672 was Willem tweeëntwintig. Zijn opvoeder Jan de Witt had hem gevormd tot een goed burger. Maar deze leermeester, meer begaan met zijn land dan met zijn pupil, had met het Eeuwig Edict diens hoop op het stadhouderschap geëdoofd.

Toch lacht God vaak om de hoogmoed van mensen, die wereldse machten menen te kunnen vernietigen zonder de hemel te raadplegen. De wispelturigheid van het Nederlandse volk en de angst voor Lodewijk XIV deden het Edict intrekken en het stadhouderschap herinvoeren, in de persoon van Willem, voor wie de Voorzienigheid een groot lot had uitgestippeld.

De raadpensionaris legde zich neer bij de

volkswil. Cornelis, echter, weigerde pertinent het herstel van het stadhouderschap te ondertekenen, ondanks doodsb bedreigingen van Oranjegezinde menigten die zijn huis in Dordrecht belegerden. Alleen door de tranen en smeekbeden van zijn vrouw liet hij zich overhalen. Hij ondertekende, maar voegde eraan toe: 'V.C.' – *Vi Coactus*, onder dwang.

Het was een wonder dat hij die dag aan de dood ontsnapte.

Jan de Witt had evenmin baat bij zijn toegeeflijkheid. Enkele dagen later overleefde hij een aanslag, maar raakte zwaargewond.

Voor de Oranjepartij was dit onaanvaardbaar. Zolang de broers leefden, vormden zij een obstakel. Daarom werd laster hun nieuwe wapen.

Soms staat op het juiste moment een groot man op om een nobel plan te leiden. En wanneer Satan zich mengt in menselijke zaken om het geluk te verstoren of een rijk omver te werpen, vindt hij zelden geen gewillig werktuig. In dit geval was dat een zekere Tyckelaer, de eerder genoemde chirurgijn.

Hij beschuldigde Cornelis de Witt van het aanzetten tot een moordaanslag op Willem van Oranje. Cornelis zou, uit haat jegens de prins, hem, Tyckelaer, benaderd hebben als huurmoordenaar. Maar – zo beweerde hij – zijn

geweten had hem tegengehouden en hij had de samenzwering onthuld in plaats van uitgevoerd.

Deze aanklacht kwam voor de Oranjepartij als geroepen. Op 16 augustus 1672 werd Cornelis gearresteerd. In de stadsgevangenis onderging hij martelingen om een bekentenis af te dwingen.

Maar Cornelis had niet alleen een scherp verstand, hij bezat ook een edel hart. Op de pijnbank reciteerde hij onverstoorbaar de eerste strofe van Horatius' *Justum ac tenacem*, zonder iets te bekennen. Uiteindelijk putte hij zijn beulen uit.

Desondanks werd hij veroordeeld: ontzet uit al zijn ambten, moest hij de proceskosten betalen en werd hij voor eeuwig uit de Republiek verbannen. Een smadelijke genoegdoening voor het volk, dat hij altijd had gediend – maar niet voldoende.

De Atheners, vaak beschuldigd van ondankbaarheid, lieten Aristides slechts verbannen. De Nederlanders zouden verder gaan.

Jan de Witt had bij de eerste aanklacht tegen zijn broer zijn ambt neergelegd. Zijn beloning: vijandigheid, littekens van moordenaars, en ballingschap.

Willem van Oranje werkte ondertussen gestaag aan zijn opmars, wetend dat hij alleen

stadhouder zou kunnen worden over de lichamen van zijn twee tegenstanders.

En zo verzamelde zich op 20 augustus 1672 de stad Den Haag bij het Buitenhof om getuige te zijn van het vertrek van Cornelis de Witt uit de gevangenis. Sommigen kwamen om te kijken, anderen om te doden.

De eerlijke burgers wilden Cornelis zien: bleek, bloedend, bedekt met schande. De Oranjegezinden riepen op tot actie: stenen, aarde, messen. En er gingen geruchten: hij zou ontsnappen, er wachtte een Frans schip in Scheveningen. Ook Johan de Witt zou vluchten.

De massa raakte opgezweept. Tyckelaer, nu verheerlijkt als een held, beschuldigde Cornelis in steeds smeüiger bewoordingen. Het volk juichte voor Willem, en vervloekte de gebroeders De Witt.

De menigte werd gewelddadig. De ruiters onder leiding van graaf Tilly bleven koel en standvastig. Op hun post, met getrokken zwaard, hielden zij de orde.

Toen de burgers dreigden op te rukken, sprak Tilly hen toe: 'Wat willen jullie? 'Leve Oranje' – prima! 'Dood aan de verraders' – als kreet, oké. Maar daden? Dat zal ik verhinderen.'

De burgers trokken terug. Tilly bleef standvastig.

Wat niemand wist: terwijl de woede zich

richtte op Cornelis, liep Johan al over de binnenplaats van de gevangenis. Hij noemde zijn naam, werd binnengelaten, en sprak met de cipier.

Daar ontmoette hij ook Rosa, een Friese jongedame van zeventien. Hij vroeg hoe het met zijn broer ging.

‘Het kwaad dat hem is aangedaan, is voorbij,’ zei zij.

‘En waar ben je dan bang voor?’ vroeg hij.

‘Voor het kwaad dat hem nog zal worden aangedaan.’

Die woorden troffen hem diep. ‘Een meisje dat misschien niet eens kan lezen,’ dacht hij, ‘heeft zojuist de geschiedenis van de wereld samengevat.’

Met die melancholische gedachte liep hij verder, naar de cel van zijn broer.

2. De twee broers

Zoals de jonge Rosa met onheilspellende twijfel had voorspeld, gebeurde het ook. Terwijl Johan de Witt de smalle wenteltrap beklom die naar de cel van zijn broer Cornelis leidde, deden de burgers hun best om de troepen van Tilly, die hen de doorgang versperden, opzij te dringen.

Toen hij deze situatie overzag, schreeuwde Koning Mob, die de loffelijke bedoelingen van zijn geliefde volksmilitie ten volle begreep, het luidst van allen: 'Leve de burgers!'

Graaf Tilly was even voorzichtig als vastberaden. Onder bescherming van de gespannen pistolen van zijn dragonders begon hij te onderhandelen. Hij legde de dappere stadsbewoners uit dat hij bevel had gekregen van de Staten om met drie compagnieën de gevangenis en de toegangswegen te bewaken.

'Waarvoor dat bevel? Waarom moet die gevangenis bewaakt worden?' riepen de Oranjegezinden.

'Stop,' antwoordde de graaf, 'nu vraagt u me al meer dan ik u kan zeggen. Mij werd gezegd: 'Bewaak de gevangenis,' en dat doe ik. U, heren, die zelf bijna militairen bent, weet dat een bevel nooit mag worden tegengesproken.'

'Maar dat bevel is u gegeven zodat de verraders kunnen ontsnappen!'